

JANEZ ZOR – ŠESTDESETLETNIK

Osmega junija je praznoval šestdesetletnico eden naših najbolj vsestranskih slavistov in naš največji strokovnjak za glagolsko pismenstvo – profesor Janez Zor.

Rodil se je leta 1926 v Ljubljani, klasično gimnazijo je obiskoval v Zagrebu in Ljubljani. Zanimanje in nadarjenost za jezike sta ga pripeljala na ljubljansko slavistiko, kamor se je vpisal jeseni leta 1945. Diplomiral je leta 1949 iz ruskega jezika in književnosti, stare cerkvene slovanščine ter srbohrvatskega jezika in književnosti.

Po diplomi je bil nastavljen kot asistent na Inštitutu za slovansko filologijo, vendar je kmalu odšel na druge univerze po svetu, da bi izpopolnil svoje znanje in ga hkrati posredoval drugim. Tako je prebil dve leti na Inštitutu za družbene vede v Beogradu, dve leti na izpopolnjevanju v Sovjetski zvezi, kjer je vmes vodil tečaj slovenščine na Institutu slavjanovedenija pri Akademiji znanosti ZSSR, dve leti pa je kot lektor slovenščine in srbohrvaščine delal na univerzi v Göttingenu. V tem času so začeli izhajati v strokovnih revijah njegovi prvi prispevki, predvsem s področja ruske književnosti.

Po vrnitvi na ljubljansko univerzo je postal lektor za ruski jezik in odtlej deset let posvetil predvsem praktičnim vprašanjem poučevanja ruščine. Poučevanje jezikov je hudo zapletena zadeva, ki ji tudi sodobna didaktična znanost ne more povsem do živenga. Učencu je treba posredovati večino duha, kar zmore samo človek z odličnim praktičnim znanjem jezika in z živo, odzivno osebnostjo. Profesor Zor je tem lastnostim dodal še svojo vedrino in dobrohotnost, s čimer je pritegnil številne generacije ljubljanskih rusistov in jim olajšal dostop do sorodnega, vendar težkega jezika. Znanja ruščine pa profesor Zor ni posredoval samo študentom na univerzi, ampak tudi širšim krogom. Rezultat teh prizadevanj je učbenik Ruščina za samouke (Ljubljana, 1966, skupaj z Vero Brnčičevo) in tečaj ruščine na ljubljanski televiziji (v letih 1962–1965), ki je bil prvi tak poskus v Jugoslaviji. Profesor Zor je zanj napisal skoraj 200 oddaj in jih sam vodil. Sodeloval je tudi kot recenzent pri vrsti učbenikov za ruščino, deloval kot prevajalec pri pomembnih meddržavnih srečanjih, prevedel vrsto leposlovnih in strokovnih del iz ruščine v slovenščino, prav tako veliko število strokovnih besedil iz slovenščine v ruščino. Postal je eden naših najboljših praktičnih poznavalcev ruskega jezika.

Vendar se ni nehal zanimati tudi za druge slovanske jezike. Udeležil se je seminarjev lužiške srbsčine, češčine in bolgarščine. Prevajal je iz poljščine, slovaščine, lužiške srbsčine, beloruščine in ukrajinščine. Tako je postal eden naših najbolj vsestranskih slavistov in verjetno eden redkih Slovencev, ki govori vse slovanske jezike. Nikoli pa tudi ni nehal posredovati znanja materinščine drugim slavistom, saj je poleg že omenjenih lektoratov za slovenščino v tujini vrsto let sodeloval kot lektor slovenščine pri seminarju za slovenski jezik, literaturo in kulturo.

Ščasoma se je njegovo vsestransko zanimanje za slovanske jezike osredinilo na najstarejšem in najčastitljivejšem med njimi – na stari cerkveni slovanščini. Ožje področje, v katero je usmeril svoje znanstveno zanimanje, je vprašanje glagolskih fragmentov pri nas in vloge, ki jo je glagolica imela na Slovenskem. Vprašanje, ali so razmeroma številni glagolski fragmenti na naših tleh le uvoženo blago, ki so ga prinesli hrvaški glagoljaši, ali pa je bila ta pisava pri nas kdaj živa, morda celo dediščina iz Metodovih časov, je vznemirjalo že več zgodovinarjev in jezikoslovcev. Jasnega odgovora nanj še ni, profesor Zor se mu skuša približati s kritičnim preverjanjem že znanega in z iskanjem novih podatkov. Začel je sistematično zbirati in preučevati že najdeno in opisano gradivo, pa tudi nove odkrite odlomke, ki jih paleografsko in jezikovno obdeluje in poskuša določiti njihov izbor. O tem je poročal na znanstvenih srečanjih in v strokovnih publikacijah doma in v tujini in si pridobil sloves temeljitega poznavalca te problematike tako v Jugoslaviji kot po svetu. Po večletnem raziskovanju mu je obdelano gradivo naraslo in se zaokrožuje v celoto, ki bo vsekakor izredno pomemben prispe-

vek k temu za slavistiko in za slovenistiko tako razburljivemu vprašanju. Ob predmetu, ki mu posveča največ pozornosti in ljubezni (kdo lahko ostane neprizadet, kadar mu navdušeno pokaže kak novo odkrit in posebno zanimiv fragment), pa seveda ne zanemari drugih pomembnih vprašanj stare cerkvene slovanščine, npr. vprašanja dela Cirila in Metoda, čemur je posvetil nekaj prispevkov zlasti v jubilejnem letu ob 1100-letnici Metodove smrti. Ob tej priložnosti je tudi organiziral znanstveno srečanje na ljubljanski univerzi. Vednost in zavest o pomenu stare cerkvene slovanščine ohranja s poljudnejšimi prispevki in s predavanji tudi v širših krogih.

Raziskovalno delo profesor Zor srečno povezuje s pedagoškim, saj že petnajsti generaciji ljubljanskih (in v zadnjem času tudi mariborskih) slavistov predava cerkveno slovanščino. Za glagolsko problematiko vodi poseben seminar, tako da svoje bogato znanje in izkušnje predaja mlajšemu rodu.

Ob koncu bi rada omenila še to, da je profesor Zor za svoje sodelavce na ljubljanski slavistiki dragocen kot človek, ki nikoli nikogar ne obremenjuje s svojimi raziskovalnimi stiskami, pač pa vedno samo daje – toplino, spodbudo in optimizem. Naj sklenem z najpristrčnejsimi čestitkami ob jubileju in z iskrenimi željami, da bi izpolnil vse velike raziskovalne načrte, ki jih še ima.

Aleksandra Derganc
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Slovenščina v javni rabi

ZGOŠČEVALNO LEKTORIRANJE TELETEKSTOV*

Lektoriranje je popravljanje besedil v smislu jezikovne pravilnosti in zvrstne primernosti (v zvrstno primernost v tem primeru vključujem tudi popravljanje besedil zaradi stilistične učinkovitosti). Dobre besedilo naj bi bilo v obeh pogledih brezhibno. Popravljalec besedila, to je najprej avtor sam, nato pa tudi lektor, v skladu z vrsto besedila posveča še posebno pozornost določeni/m/ sestavini/am/. Tako je npr. za umetnostno besedilo posebej značilno piljenje v smislu čim večjega stilističnega učinka, vsekakor mnogo bolj kot za praktičnosporazumevalna ali druga (neumetnostna) besedila.

Vsa neumetnostna besedila so podvržena zahtevam praktične stilistike, ta pa je svoja načela v glavnem podedovala iz klasične retorike.¹ Če si jih za osvežitev spomina po vrsti naštejemo, in sicer po Toporišičevi² razvrstitvi, ki je nekoliko uredila tovrstna načela pri Silvi Trdinovi,³ so to: jezikovna pravilnost, jasnost, jednatost, živost, primernost in piljenje. Da bi določili, katero od teh načel je za lektoriranje teletekstov še zlasti pomembno in je torej takšno, da lektoriranje teletekstov opravičuje kot nekaj posebnega, zaradi česar je o njem sploh mogoče in vredno govoriti, moramo najprej ugotoviti, kakšne vrste besedila so to. Teleteksti so najprej pisna publicistična⁴ besedila, kar pomeni, da

* V obliki predavanja je bilo o tem poročano v lektorskem odseku pri Slavističnem društvu Ljubljana.

¹ B. Pogorelec na predavanjih iz sporočanja za II. letnik študentov slavistike 1985/86.

² Prim. njegovo razpravo Praktična stilistika, JiS 1966, 81–91; enako tudi v Slovenski knjižni jezik 2, 1966, 171–195 (z dodanimi vajami).

³ Prim. v Besedna umetnost, II. del, Ljubljana 1985, 10–27.

⁴ Upoštevam delitev po: Slovenska zvrstna besedila, Ljubljana 1981, 149–192 (ur. J. Toporišič, sour. V. Gjurin).